

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ŋutu I KAK BUKULUND.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na đekesi ti ŋutu liŋ nagwon bain titiki ŋutu. Kona kwe ŋutu ti mede/’ baŋ logwon gwođiet na tolien, tođiri ko taliŋ i kak ‘bukuluŋ.

KWEJA ADI

‘Bakan na yenet ko laundya na tođiri na ŋutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ŋutu. Kona kwe đurökin na kune đekesi kwekindya adi anyen ŋutu liŋ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet töki ko tolien akwe na kujönö ko đekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ŋutu i piritön ti kak.

KWEJA ADI

Đedekarikin adi ŋutu ködyö ti riđiki anyen đekan ŋaret i diŋitan na gwusulak na ti tndu ŋutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon đekesi ti ŋutu ködyö gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đedekarikin parik i đilikindya na đurjö na tojulin i kiden na ŋutu logwon nyanyar gwon i pirit geleŋ ko ŋarju konesi na geleŋ.

KWEJA ADI

Ködyö đedekarikin adi ti ŋutu gwe ko tođurjö na gwiliŋit ko tojulin ko jurön.

KWEJA ADI

Laŋet na jurön lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i đekesi ko ‘bulit na ŋutu i tojojo na ŋutu lyan ko wate adi se agi ködyö tindu riŋit i tođurjö i pirit na geleŋ gwiliŋit lo’ but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine đekesi ko tolien gwon ‘bulit duma ko ati denesi ti kine ŋo nagwon a yukwe kine.

SOD1NANA NYENAGWON.

Dina momoret duma tokorju ŋina kweyet na tođurjö na đekesi ti ŋutu liŋ i kak ‘bukuluŋ gwon a temet na konaki i morja liŋ i jurön liŋ tojo ko đutet. Karen ŋutu ko karen mugun na laŋet kepekep ŋina tokoret diŋitan liŋ i kwe anyen tindu riŋit duma na todindyö ko todinet anyen todindyö kuket na kine đekesi. Toliŋ ko temet na đurjö i Iukata ko nakajo na jur anyen gaju gwon nase i kak ‘bukuluŋ ko anyen jonga đekesi ko time nase ko laŋet na kilo jurön ko ‘börik kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Dutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i tođiri ko đekesi ko ti se tokitaki ko ‘börik ko mulökötyo lo toluŋaseran. Se a đoka ko denet na kulya na’ but ko narok.

2.

Karen ɲuto a ‘buruki d’ekesi liɲ ko tokoret ‘bak nyunyumbö i gwearijin kaɗ’ekaɗ’e gwoso adi: ‘Boriköt, Kutuk ko Yupet/Yubö.

I.aɲet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwolonɲ, toro’ bo kode kulye gwearijin i juɲu na kine nene gelet ködyö ti kona kwön kode i kiden na laɲet na miri na kaɲo kode jur, kode gwon a luwitöt, yiyiniki, ‘bain d’eba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ɲuto ködyö kata ko tod’iri na gwiliɲit adi gwon jörun ko tolien na gaya na ɲutu.

4.

Lele ɲuto ködyö ti bulö d’epa a d’upiet kogwon tod’upien kode tugwörö a d’upiet, kine konesi ködyö ti bulö konaki ɲutu i gweyarijin kase kaɗ’ekaɗ’e kwön.

5.

Lele ɲuto ködyö ti bulö tiki i miyesi kode d’epet loron logwon ti temakindya i gwiliɲit lo ɲutu kode riɲet nagwon körju mugun na ɲutu.

6.

Karen ɲuto ködyö kata ko tod’iri i karen jur ko i karen pirit i komonɲ na saret.

7.

Dutu liɲ agi gwon jojo kode ti nyunyumö i komonɲ na saret lo miri. Lepenɲ ködyö agi gaya jojo ko saret. Dutu liɲ ködyö gwon ko gayet nageleɲ ‘bak nene nyunyumet kode laɲa na kilo saresi töki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ɲuto ködyö gwon ko tod’iri na kiko lo rigwo ko laɲet na rigwo d’uɲet na putesi i kenesi na laɲo saresi ti tod’iri na d’ekesi ti ɲuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ɲuto ködyö ti bulö moka ‘bakan na saret, rereka kode riköji kaɲo kanyit i jur.

10.

Karen ɲuto ködyö agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiɲani yiɲa ko ɲutu ti jur ko ködyö ti kaɗ’uɲök ti putet kulo gwe a luwi i laɲet nase ködyö na kaɗ’uɲök. Ti nyunyumbö, kujönö miri. Ti d’uɲgö na putet gwe i denet na tod’iri ko kepesi narok nagwon mokani ɲutu.

11.

Karen ɲuto lo moka adi a torondya agi ködyö ti luɲu a katoronyanit tojo ko lopeɲ a d’uɲöki putet lo liliya ko ɲutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryö gayesi liɲ i putet Ionyit. Lele ɲuto ködyö ti luɲu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a d’uɲöji kano. Ko köti i saret lo köji ko Io kaɲo jambu adi lele

saret lo pömöni lele ɲutu ködyö ti bulö riɖiki i lewudya na ɲilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ɲuto ködyö ti bulö riɖiki i lwönö kanyit kweja adi lubbö ko lele ɲuto kadi ‘bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyöggü na kukuɛt ko gwiliɲit lo’but. Karen ɲuto agi ködyö gwon ko toɖiri na gaya ko saret, ko lele ɲuto a ‘belɛngu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ɲuto ruköki tolien na wörö ko siɖa i lokokoritan ti lukata na köjinö kaɖekadɛ. Karen ɲuto a ‘buruki i köyu na jur töki bubulö yitwe bot ‘bak tenɛt.

14.

Karen ɲuto a ruköki i pija kode i siɖa kana i kulye jurön anyen gagaya. Kine dekesi ti bulö ruköki kode luɲu i diɲit na ɖuɲöki na putet i tugwakan ko ‘bain pondya i toron na lanɛt na ɖebba jur kode i saresi logwon ko tukadɛ ko saresi titenɲ na momoret na jurön.

15.

Karen ɲuto a ruköki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ɲutu ti bulö riɖiki. renyaki i lopuködu na mugun i karen jur lo ɖeggi nye.

16.

Dutu lyan ko wate logwon aje ɖurjö ‘bakan na kuniye tenɛsi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet ködyö bubulö yema kode yemba anyen ryendu mede. Se ködyö gwon ko ɖekesi kase jojo anyen bubulö toyem i diɲit yemet kode na reyan. a) Yemet tuɲ kadɛ bubulö kona i ɖekesi ti kilo logwon yöɲö kondya mede kulo (toyem) b) Mede ködyö a ɲo nagwon ɲUN lo gweja ko agi ködyö gwogwon, ko a lanɛt nadɛit najur kode köji ko ködyö gagaya ko köji kode ko jur ‘bukuluɲ

17.

Karen ɲuto kata ko toɖiri nagwon bubulö gwon ko toro’ bo kanyit kode töki bubulö gwon i momoret ko kulye. Lele ɲutu ködyö ti bulö ryaka kode joɲari toro’ bo kanyit kaɲo ‘bak saret.

18.

Karen ɲuto ködyö gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepen yöɲö kondya nyo kweja adi tenɛt ‘bain bubulö yeyeju ɲo na’ but ko narok ko nye a ɖeggi konye töki bubulö torukökindyö ɲutu ko kulye i pirit nageleɲ kweja ad i todinesi, konesi, moyu, kode kwakwaddu.

19.

Karen ɲuto a ‘buruki i jondya kode i kwekindya na ɲutu yeyet nanyit ko ɲutu kata, ko bubulö jambu ‘bak tenɛt. Kine ɖekesi kode ‘burusi morja ko ‘burit kweyet na yeyet ‘bakan na tenɛt kode kakalet ko lele ɲuto pija, wuju, kode leleɲaki na kulya ko lele ɲutu kode yeyet ko nene mugun kalayianit ‘bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen ɲuto a ‘buruki kode bubulö kondya kode lungu momoret ko taling ‘bak mörö. Lele ɲutu ködyö ti bulö riköji kaŋo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye ködyö ti bulö jongga i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen ɲuto agi ködyö kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyö ɲutu logwon gwodʻan kase i karen i lukata na miri, a) Karen ɲuto a ‘buruki i ryeju na ɲaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi ‘bakan na nyunyumbö kode gelesi kanyit i jur. b) Ǿekesi ti ɲutu ködyö gwon a yenet na miri. Ko ɲina kadʻe bubulö meta kode time ko gayesi ko todʻiri na wulet na kona ko ɲutu liŋ ti jur gwon kweja adi kona ko beiembebe. Kode (ɲutu gelen a belembele gelen) ‘bak nyönyöggu.

22.

Karen ɲuto gwoso lele lo laŋet agi ködyö gagaya ko miri. Ko ködyö meta i konesi ti miri ko i tojulin na miri ko kulye jurön i saret lo momoret kode tukwöryönjin ti jurön kadʻekadʻe adi toro’ bo gwiliŋit ko dʻekesi ti keryat logwon ti dʻumaji kaŋo anyen buya tolien na dʻurjö nanyit.

23.

Karen ɲuto agi ködyö kondya kita na dʻeket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i dʻeket nanyit ko na kita ko ti gayet na ‘bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen ɲuto ködyö gwon jojo i kwe na kita i jur ko köti tojojo na ropet na kita, i kitayesi ködyö nagwon jojo ko kona ko ɲutu kadʻekadʻe. b) Karen ɲuto logwon kikita ködyö yiyiniki köti ropakini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ɲutu kode yalet na ropet ködyö titiki ko bubulö. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen ɲuto ködyö bubulö lupöki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaju dʻekesi ti kakitak.

24.

Karen ɲuto ködyö gwon ko diŋit na kita ko diŋit na yukan kode diŋit na birye. Ko töki diŋit kitayet ködyö tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen ɲuto ködyö siɖa i gwiliŋit lo tetemakindya, kweja adi dʻekesi kanyit ködyö ti bulö yöŋgu lepeŋ gwoso i kelan, gwon na mede ‘bura ‘bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, bonŋo, wini, mede kode kuniye dʻekesi ti gwiliŋit lo ɲuto ko gayet töki ko ati ‘bakan na kita, gilö kata, karu’ be, donŋa, kode kuniye ti pirit ko i ɲo nagwon a gandu dʻekesi ti ɲutu. Wate ko lupudyet agi ködyö gagaya ko ɲaŋaraki. Dwajik lupudyet liŋ logwon yuŋwe kaŋo na yemet (tolup) agi ködyö ryeju ruruket ko gayet jojo ‘bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen ɲuto ködyö totodinö kanyit i jur ko ködyö todinesi kune gwon kana ‘bak ropet biya parik sulu et na todinö (primary school) kogwon ɲina dʻedʻekarikin i saret. Ko agi ködyö tiki ko riŋit i ɲutu liŋ. Todinesi ti kita na könin ko ti koŋon na kwe gwe kata i keniya liŋ ko töki ryeni ko ɲutu liŋ ti jur. a) Todinesi ködyö gwon i dʻekesi ti dʻurjö na yeyesi ti ɲutu ko ti togoyu na kugga na todʻiri ko tolien na ɲutu i pirit na gelen. Ko ti todʻure yingga ko julin i kiden na jurön liŋ, kweja adi kotumitön kode i yupesi ko köti i konesi ti laŋet na jurön lo momorja anyen tindu taliŋ i gwon ko ɲutu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ɲote ködyö logwon a ɲerot i wulundyö na kiko lotodinöri

ṇwajik kase.

27.

Karen ṇuto ködyö kondya ṇo ti kerī lonyit i dʼeket naynit ko ṇutu kanyit kiden anyen ryendu ‘bulit na ṇo na teten se kune, töki anyen ṇarju seko dʼurjö na mugun na koṇon na dendya na gweyarijin ti ṇo ti kak liṇ. Karen ṇutu ko toro’ bo kanyit i jur kata ködyö gagaya ko se ködyö gaya jojo ‘bak nene gelet.

28.

Ti gwilingit lo karen ṇuto gwe i ruket lo saret lo jurön liṇ ti kak anyen todʼiri ko tolien nagwon köju aje tokuruki ṇutu na kukure ko ṇutu i gwilingit lose.

29.

Karen ṇuto ködyö agi kikita i jur ko ködyö ti kondi kita nagwon temakindya i koṇon nanyit anyen nye bubulö dʼurjö kanyit i gwilingit. b) Anyen ṇutu bubulö dendya adi tolien ko dʼekesi ti ṇutu a kuka, tuṇ kaḍe ko gwilingit lo ṇutu a lo’ but kanyit i jur. Töki ko ṇutu wulundyö kimak kase ko ‘börik kase. c) Tuṇ kaḍe kine dʼekesi ko tolien na ṇutu i kikolin liṇ konani i saret lojurön lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ṇutu ködyö gwon ‘bak nene tukadʼe kokilo saresi.

30.

Nene ṇo ‘bain nagwon kakadʼelo i ṇina manini, ko saret logwon kekepo ko jurön liṇ, laṇetan, ṇutu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen langu kode körju nene na kine dʼekesi kode tolien nagwon a ‘beron peta i diṇit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukö ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na dʼekesi ti ṇutu liṇ nagwon ‘bain tiki ṇutu ko lele ṇuto, töki tibulö joṇa kaṇo ko lele ṇuto.